

КНЯЖЕ ВІЩУВАННЯ

Рік 902

Затишна річка Рось, оповита вранішніми туманами, ще не прокинулася й сонно погойдувала своїми несквапливими водами. Тільки іноді зітхала в напівсні або шепотіла до себе якісь незрозумілі слова.

З туману вислизнув човен і ткнувся носом у лівий піщаний берег. Ні деревина не рипнула, ні кочет не скрипнув. Тиша зосталася тишею.

Першим на пісок ступив ставний чоловік у розшитому золотом одязі. Меч висів з правої сторони в піхвах, оздоблених сріблом. Порожній правий рукав каптана був заправлений спереду за пояс, бо чоловік мав лише одну руку.

Слідом, підхопивши торбину з харчами, на берег вийшов молодий воїн — юнак років шістнадцяти. У човні залишився лише весляр.

Однорукий, нічого не кажучи, пхнув ногою човен, і той, як і до того, безгучно сковзнув по воді.

Чоловік розглядівся в цій ранковій німотності, скривив рота й крикнув так, як риба, граючись, плеще хвостом по воді. У відповідь почулося

чмокання, мовби з мокрих гілочок збігає роса й плюхається в лісову калюжку.

Із-за дерев безшелесно з'явився воїн, ведучи за собою двох коней. Привчені коні не форкали й не ламали копитами гілок.

Однорукий і юнак сіли на коней і один за одним рушили малопомітною лісовою стежиною. Через деякий час вони виїхали на битий шлях, змішалися з іншими вершниками та пішим людом і понад Дніпром попрямували до Києва.

Біля Заруба вони пообідали. Влаштувалися осторонь, на невеличкому горбочку, аби бачити все навкруг себе.

Біля Треполя зупинилися на ніч. Але в город заходити не схотіли, заночували просто неба.

Уранці вони вже проминули Мирославське, до полудня — Пересічень, а після полудня — Видобицьке урочище.

Ніхто на них не звертав жодної уваги, бо таких подорожніх на той час було багато. Хіба що якась доскіплива людина помітила: обличчям ці два вершники були між собою схожі, одяг мали одного кольору, та довгі чуби на голених головах звисали з одного боку.

Ніхто не звернув на них уваги й у самому Києві, коли вони мовчки стояли біля Аскольдової могили чи підїжджали до Лисої гори. І лише коли вони вїхали у відкриті ворота княжого двору, до них кинувся один з охоронців. Але інший вартовий його зупинив:

— Не метушись.

— Чого?

— Це ж Ростислав. Князь вільних росичів.

Олег чекав посеред подвір'я, доки вершники спішаться й підйдуть до нього.

— Я не бачив тебе з того самого віча, — звернувся Олег до однорукого Ростислава. — Минуло двадцять років. А сьогодні вночі ти мені наснився. Я зрозумів, що ти вже в дорозі, і звелів відкрити ворота. Ти прийшов помститися за Аскольда?

— Не я мститиму, а доля, — Ростислав лівою рукою відв'язав від пояса маленьку торбинку й кинув її Олегові. — Це тобі подарунок.

Олег спіймав торбинку, розпустив зав'язку, розтягнув вінця й здригнувся. З торбинки, плавно хитаючись, витягувала своє пружисте тіло маленька гадюка. Вона сичала та вигиналася, шукаючи собі жертву.

Миттєво оволодівши собою, Олег витягнув уперед правицю й почав повільно кружляти нею перед зміїними очима. Водночас його губи шепотіли швидкі чудернацькі слова.

Гадюка спочатку з неохотою, а потім все слухняніше підкорялася волі Олегової руки. Раптом він зупинив рух своєї долоні, і змія опала в торбинку.

Олег затягнув зав'язку, кинув торбинку через плече й промовив задоволено:

— Я ще не забув того, чого мене навчили колись вільні росичі.

Ростислав поблажливо посміхнувся:

— Людина не помре від гадюки, якщо їй судилося вмерти від улюбленого коня.

Олег насупився:

— Хто таке каже?

— Волхви з річки Рось. А я приїхав це перевірити.

— Тільки за цим і приїхав? — із недовірою подивився на Ростислава.

— Я привіз тобі свого сина, — Ростислав кивнув на юнака. — Його ім'я Атанас. Йому вже шістнадцять років. Хай побачить у житті ще щось окрім лісів і туманів над Россю.

Олег уважно оглянув Атанаса.

— Росичі завжди були гарними воїнами. Я прожив серед них чотири роки, і якби не вони...

— То береш мого сина чи ні?

— Беру. Він завжди буде біля мене.

Ростислав на знак згоди хитнув головою, повернувся до Атанаса, мовив:

— Служи Русі, а не Олегові, — підійшов до коня, поплескав його по шиї й легко закинув себе в сідло.

— А свого улюбленого коня я накажу заховати в стайні, — пообіцяв Олег навздогін Ростиславові. — І більше ніколи на нього не сіда-тиму.

Але Ростислав не обернувся на Олегів голос і мовчки виїхав із княжого двору.

Рік 903

Сніг падав великими волохатими клаптями, запорошуючи все навкруги. І Атанас скоріше почув, ніж побачив, як на княже подвір'я з легким скрипом вїхали сани.

Двоє дружинників — Копил та Года — вискочили із саней. Копил зразу ж побіг до княжого терема, а величезний Года, нахилившись, одним рухом витяг із саней щось закутане в хутра й поставив у сніг. Атанас із цікавістю наблизився й тільки тоді зрозумів, що то була дівчинка років десяти.

До них уже поспішав Олег.

— Як добралися?

— Добре, княже, — відповів Года.

Олег нахилився до дівчинки й ніжно обійняв її за плечі:

— Здрастуй, Ольго.

Дівчина щось відповіла тихим голосом, Олег засміявся:

— Розумна бояришня, — і наказав дружинникові, — погодуйте її та дайте все, що запросять.

Года однією рукою підхопив Ольгу й поніс до терема. Олег провів їх уважним поглядом, а потім підійшов до Атанаса.

— Хто це? — поцікавився Атанас.

— Ольга. Родичка плесковського князя.

Атанас розгублено знизав плечима:

— Навіщо вона тобі?

— Підросте, буде жоною Ігорю.

— А чому вона? — не зрозумів Атанас.

— Вона зробить те, що я не встигну. І те, що не зможе зробити Ігор.

— Ти так вважаєш?

Олег зачерпнув повну жменю снігу, запхнув до рота, пожував.

— Я так бачу.

— І що ти бачиш?

Олег на якусь мить замислився й промовив:

— Сани бачу. Ольгу бачу в санях...

— Це коли вона сюди їхала?

— Ні, доросла Ольга, у санях, серед лісів... А ще бачу її в залі. Велика зала, дивна, у нас таких нема. Птахи літають, мідні птахи. — Він знову замислився, ніби видивляючись щось крізь снігову стіну. — Бачу військо навколо Києва. Бачу отрока. Він іде через річку... іде... більше не розумію... — Олег вагався, — іде... ні, не розумію... А тепер бачу людей у воді.

— Тих, що навколо Києва? — стиха спитав Атанас.

— Ні, інших. Їх поливають водою. І хрестами мажуть.

— Якими хрестами? — злякався Атанас. — Навіщо мажуть?

Олег не відповів. Запала така тиша, що було чути, як падає сніг. Атанас обережно поцікавився:

— А мене не бачиш?

— Бачу й тебе. Сивий такий, старий.

— І теж хрестом мажуть?

— Ні, не мажуть, — Олег долонею, мокрою від снігу, витер обличчя. — Бачу: дороги мостять... людям їжу роздають... прямо на вулиці...

— На вулиці? Роздають? — здивувався Атанас. — Дурниці кажеш.

— Може, і дурниці, — несподівано погодився Олег. — Може, і не буде цього ніколи... — і уточнив, — ...якщо отрок річку не перейде. А я ніяк не розумію, перейшов він, чи ні... ні, не розумію... — Він хмуρο глянув на Атанаса й поплескав його по плечу. — Щось я змерз. Піду, зігріюся.

Схрестивши руки на грудях, Олег плечем навалився на дерев'яну стіну й дивився, як жовтий лист біля його ніг тремтить під осіннім вітерцем. Невеликого росту людина в пошарпаній одежині, піднявшись навшпиньки, щось дуже жваво говорила князеві на вухо. Побачивши, що двором іде Ігор, чоловічок швиденько розвернувся й зник за рогом княжого палацу.

— Ігорю! — покликав Олег. — Іди-но сюди.

Олег сів на голу витерту колоду біля ганку й запросив Ігоря:

— Сідай, синку, поруч. Розмова є.

Ігор сів.

— Слухаю, тебе, Олеже.

— Ми з тобою багато чого зробили, Ігорю, — почав Олег. — Ми примусили деревлян слухатися нас. Так?

— Так, — згодився Ігор.

— Ми приєднали до Києва сіверян та радимичів. І вони нам платять данину. Так?

— І це так.

— Ми з уличами й тиверцями маємо домовленість про спільну рать. Я вже не кажу про словенів, чудь, кривичів і мерю. Ці племена підкорив ще твій батько. Але ми з тобою упустили дуже важливу річ.

— Візантія, — здогадався Ігор, до чого веде Олег. — Ромеї скористалися тим, що ми були зайняті справами Русі, і перестали сплачувати нам данину.

— І не тільки данину, синку, — зауважив Олег. — Вони перестали виконувати всі умови договору, який уклав з ними Аскольд.

— Отже, на Царгород?! — очі в Ігоря заблищали.

— Настав час, — ствердив Олег. — Ми підемо на лодіях і конях.

— На конях? — здивувався Ігор. — А чи пропустять нас задунайські болгари? Вони мають мирний договір з ромеями.

— Візантія не в змозі виплачувати болгарам данину. І болгарський цар Сімеон залюбки погодився перепустити через свої землі наших воїв. Мені про це щойно доповіли.

— Скільки беремо воїв на лодіях? — Ігор поцікавився з таким запалом, немов уже завтра збирався відпливати.

— Ми все ще обговоримо, — зупинив його Олег. — До наступного літа в нас є час. Але ось що я тобі скажу, синку. В походах ти завжди був разом зі мною. А цей похід буде скрутним. І я не знаю, повернуся звідти чи ні. — Олег глянув прямо в очі Ігорю. — Ти залишишся в Києві замість мене. Тобі вже тридцять три роки, спробуєш, яка вона, княжа влада.

Олег бачив, як Ігорю дуже хотілося піти на Царгород, і як він зламав у собі це бажання.

— Батько наказав мені слухатися тебе в усьому. Послухаюся й цього разу.

— От і добре, синку.